

ZENIUS, OLOF

Tankar om näringsfrihet. =Anon=.
Stockholm, tryckte hos Carl Delén, 1809.

Stockholm
1809

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

ZENIUS, Olof
Ex A

Polit. ekon
Allm.

(Bd)

1809
1700-1829

Handwritten
1809

of Genius

Ex. A

Polit. ekon.
Allm.
(Bis.)
1809
1700-1829

TANKAR

OM

NÄRINGSFRIHET.

STOCKHOLM,

Tryckte hos CARL DELÉN, 1809.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS

PHYSICS

Då man vill göra sig ett rätt begrepp om Samhälls-Inrättningar, sådane som de efter förnuftets fordran borde vara, bör man föreställa sig Samhället, såsom bestående af Medborgare, hvilka alla äga lika rätt, att en hvar med fritt användande af sina förmögenheter och krafter, så vidt deras bruk kan stå tillsammans med alla andras säkerhet och naturliga frihet, söka sin utkomst, med det villkor, att en hvar till Statens nödiga underhåll bidrager med en efter afkastningen af dess näringsfång lämpad afgift.

Denna naturliga och ursprungliga likhet förutsätter således icke lika eller jemn fördelning af egendom eller andra förmåner emellan hvar medborgare, utan endast lika rättighet för alla, att genom arbete och bemödande söka eller kunna deraf blifva innehafvare.

En häremot stridande erfarenhet kan lika litet vederlägga riktigheten af

denna på oomkullstötliga Förnuftsgrunder byggda sats, som den sanna Religionens och Sedolärans föreskrifter kunna anses vara förringade derigenom, att icke någon människa uppnått höjden af moralisk fullkomlighet, eller att, måhända, de fleste finnas handla efter blott egennyttans ingifvelser.

De egentliga näringssätten i ett Land äro Djurfång, Boskapsskötsel, Jordbruk, Bergshandtering, Slöjder och Handel. Utom deras Idkare finnas likväl tvenne andra Klasser af Landets Invånare, hvaraf den ena, utan någon egentlig handläggning vid något näringsfång, kan af samlade förråd, tillräckliga för både närvarande och kommande behof, lefva, och hvilken man kallar Kapitalister, samt den andra består af sådane Invånare, hvilka, till beredande af sin utkomst, endast hafva sina personliga krafter och den skicklighet de till deras nyttiga användande förvärfvat, och blifva antingen odlare af andras jord, arbetare på andre enskiltes förlag, eller ock träda i Regeringens omedelbara tjenst.

Att Regeringen i afseende på de

sistnämde är berättigad att föreskrifva både de prof af skicklighet, som af dem erfordras, och den ordning samt de skyldigheter de böra iakttaga, samt för dem bestämma en viss verkningskrets, är otvifvelaktigt; men deremot bör en hvar medborgare äga frihet att idka hvilket af de egentliga näringssätten han helst åstundar.

Emot en sådan frihet invändes vanligen, att den skulle leda till skada för det allmänna derigenom, att en myckenhet folk af ombytthet i lynnet, fåfänga, okunnighet om svårigheterna, som äro oskiljaktige från utöfningen af vissa yrken, samt begär att hastigt komma i välstånd eller förvärfva rikedomar, blefvo lockade att öfvergifva de näringsfång, som för dem voro mest lämplige, och ingå i andra, hvartill de sakna skicklighet eller tillräckliga förslag, samt såmedelst bereda sin egen undergång, hvarigenom åter hela samhällets välstånd skulle till någon del blifva minskadt; men denna invändning är lätt vederlagd.

Afseendet på egen fördel är hvar enskilts säkraste ledsagare på den väg

han bör välja för att befordra sin utkomst och söka sin lycka. Hvert felsteg eller afvikelse ifrån den rätta vägen medför för honom ömedelbart skadliga följder och förluster; till undvikande deraf skall hans omtanka och uppmärksamhet oupphörligen väckas af egna nyttan, och äfventyret af egen välfärd blifver alltid den säkraste borgen för hans försigtighet i både val och utöfning af näringsätt.

Om någon enda af lättsinnighet och oklokhet ingått i sådana företag, hvartill han saknade skicklighet och förmåga, samt derigenom undergräfvade eller förstörde sin lycka, kan med säkerhet antagas, att största delen af Nationen i valet och vid idkandet af näringsätt skulle använda den klokhet och försigtighet, hvarigenom de fleste enskiltes och följaktligen det helas väl främjades.

Deremot skola tvångslagar, hvarigenom svårigheter och hinder läggas i vägen för ett lands invånare att idka vissa näringsfång och använda sina krafter på sådana yrken, hvartill de äga håg och fallenhet, qväfva allmänna industrien, hvars rätta lif är frihet.

Det välljudande namn af Landets Fäder, som tacksamma Nationer tillagt store, gagnande och dygdiga Regenter, har ofta gifvit anledning till de mest oriktiga och skadliga begrepp om Regenters makt och rättigheter i afseende på befrämjandet af undersåtares väl. Man har föreställt sig hela Staten såsom en stor husligen sammanboende familj, och Regenten såsom dess Husfader. Likasom den sistnämde äger att föreskrifva sina barn huru, hvar och när de böra använda sina krafter i hans arbete, emedan barn, så länge de vistas i faderns hus, och der njuta sitt underhåll, alltid kunna anses vara i omyndighets tillstånd och skyldige att hörsamma faderns arbiträra befallningar, äfvenså har man ansett det tillkomma Regenter att utstaka gränserna för en hvar undersåtes verkningskrets i samhället. Men detta föreställnings-sätt är uppenbart oriktigt. Ett samhälle består af lagbundna, men icke omyndiga medlemmar.

Regentens pligt är att, i grund af den skyddsmakt samhället honom uppdragit, sörja för undersåtarnes säkerhet vid utöfvandet af löfliga närings-

sätt; men han är ej berättigad att, genom Författningar inskränka den enskildes verkningsförmåga vidare, än afseendet på berörde ändamål och Statens dermed förknippade bästa, samt jemn fördelning af skatter och utskyl-der emellan undersåtarne, oundgängli-gen kräfver.

Alla Reglementen och Stadgar, deri denna gräns för Regeringens myndighet öfverskrides, äro både obilliga, emedan de innefatta ett onödigt eller arbiträrt tvång på undersåtarnes naturliga frihet, och skadliga derigenom, att de hos Landets invånare qväfva hägen till gagnande företag, och hindra den täflan, som är enda medlet att bringa alla yrken och slöjder till största möjliga fullkomlighet.

Häraf följer ostridigt: att det ej bör betagas någon Invånare i ett Land att idka hvilket eller hvilka näringsätt han för sig tjenligast finner, då han till vinnande af sådant tillstånd sig behö-ri-gen anmäler och iakttager de Författningar Regeringen, i afseende på samma näringsgrenar, funnit nödigt stadga.

Att en slik näringsfrihet i Stater,

der personliga säkerheten och egendomsrätten tillika varit skyddade, medfört de lyckligaste följder och ofelbart befordrat allmänt väl i förening med enskilt, är af Englands, Hollands och de Förenta Amerikanska Staternas erfarenhet styrkt.

Andra Länder, der man bibehållit Författningar, grundade på de barbariska tidernas skråanda och näringstvång, hafva aldrig uppnått det välstånd, hvartill de i anseende till läge och naturliga förmåner eljest kunnat komma.

Det är anmärkningsvärdt, att, då nästan alla öfriga Näringar varit förbehållne vissa klasser af Landets Invånare, med andras uteslutande, jordbruket härifrån varit undantaget. En hvar af de andra Stånden i vårt Fädernesland har ägt rättighet förvärfva och bruka jord. Hvarföre, då jordbruket ofelbart utgör grundnäringen i landet, har man icke, för att vara de en gång fattade skrå- och monopoliska principerne trogen, sökt befordra dess, likasom andra näringars uppkomst, genom inskränkning af rättigheten att bruka jord till en viss klass, nemligen BondeStåndet,

såsom ägande största fallenhet och skicklighet för detta yrke? Förmodligen har man insett orimligheten och skadligheten af en sådan inskränkning, eller, måhända, satt nog ringa värde på Bonden, för att anse honom förtjent af någon uteslutande rättighet.

Nu, då friheten i den viktigaste näringsgrenen funnits nödig och nyttig, samt sjelfva handeln med spannmål, af sådan orsak, jemväl blifvit en hvar öppen lemnad, huru kan man utan uppenbar motsägelse och förvillelse i begreppen påstå, att den vore skadlig i de andra?

Fördelen af denna frihet är omisskännelig i de handteringar och Fabriksinrättningar, som ej varit underkastade det strängare skrå-tvånget.

Skrå-inrättningar äro således orättvisa, såsom hinderlige för hvar enskilt att af dess krafter och förvärfvade skicklighet göra hvad rättmätigt bruk han möjligen kan, förolämpande emot allmänheten, som derigenom tvingas att köpa sina förnödenheter af vissa personer, deras varor må vara så beskaffade som

de kunna; ja, de befordra äfven lättja och armod ibland Skrämästarna.

Den driftige och skicklige Mästaren kunde arbeta för bättre köp än den försumlige och mindre duglige, och följaktligen genom större afsättning snarare komma i välstånd; nu vågar han deremot icke vara billigare på sitt arbete, af fruktan att af sina medbröder hatas och förföljas, samt utskrikas för brödtjuf. Denna sednare anmärkning är af erfarenheten fullt besannad. Ej utan största misshag anföres här det bevis, att SlagtareEmbete i en Stad anställde Rättegång emot en deras Medbröder, för det han sålt kött till lägre pris än Taxan utstakade, med påstående att *brottet* måtte lika anses som hade han sålt öfver densamma.

De trånga gränser man utstakat för Landtmannens handelsfriheter, för att hindra honom från ingrepp i de rättigheter Stadsmannen sig ensam tillskansat, äro i flera afseenden lika skadlige för den sednare som för den förre.

I vårt Fädernesland, der jorden kan odlas endast en kort tid af året,

skulle Bonden och hans husfolk kunna under den långa ledigheten ifrån jordbruket och annat arbete, förvärfva sig skicklighet i åtskilliga handslöjder och handtverk. Genom honom lemnad frihet att förädla träd, metaller och alla rå ämnen, som af jordbruket och boskapsskötseln alstrades, sattes han i tillfälle att på ett för sig och det allmänna gagnande sätt använda en tid, som eljest förspilles i lättja. Om Handtverkare likaledes vore tillåtit att drifva sina handtverk å landet, skulle, obräknad den lättare åtkomsten till lifsmedel, i synnerhet de som sysselsätta sig med förädling af Jordbrukarens afkastningar och dervid äga behof af lägenheter till vattenverk, samt af skog och andra sådana materialier, som ej utan betydlig kostnad kunna en längre väg transporterats, med större båtnad kunna idka sina handteringar. Bonden vore ej i behof att göra en lång resa till Stad för att köpa sina förnödenheter, och handtverkaren vunne lättare afsättning å sina tillverkningar, dem han vore i stånd att föryttra till lindrigare pris, än nu sker. Jordbrukaren, som, i anseende till brist på legohjon de tider, då flere arbetande händer be-

höfvas vid jordbruket, nu nödgas hela den öfriga delen af året löna och underhålla öfverflödigt tjenstfolk, kunde, då behofvet inträffade, erhålla biträde af handtverkaren och hans arbetare.

Att Sverige i äldre tider ägt en sådan Näringsfrihet, och att allmänna välmågan då varit större än sedermera, upplyses af flera Handlingar och godkända Författare. *Adamus Bremensis*, som lefde vid början af Christendomens införande härstädes, intygar, att Sverige var det mest fruktbarande land, öfverflödade af Spannmål och Håning, och i anseende till Boskapsskötsel öfverträffade alla andra, samt öfver allt fanns uppfyllt med främmande Handelsvaror *). I detta vittnesbörd instämmer jemväl den gamla Rimkrönikan **).

*) *Adami Libellus de Situ Daniæ &c. Cap. 229: Sveonia ergo regio est fertilissima, ager frugibus & melle opimus, extra quod pecorum foetu omnibus antefertur, ubique peregrinis mercibus omnis regio plena.*

***) Rimkrönikan tryckt i Stockholm år 1674 s. 17. Beware Swerike fran alt meen! Ty bättre Land skal engin witha, Tho at han alla verldena leth. Ther är manlighet ok skönista reehet, ther nager man aff sighia

Ärkebiskopen *Olaus Magnus* berättar, att ifrån Svea och Göta Riken årligen utfördes hela skeppsladdningar af hästar, för att säljas i Tyskland *). *Nicolaus Bellus*, en utländning, som i Konung JOHAN III:s tid lefde i Sverige, omförmäler, att detta Länd ägde så stort öfverflöd på Spannmål, att icke något annat Rike i Europa deri öfverträffade detsamma **). *Gerardus Mercator* och *Hondius* förklara, att Sverige är af alla Nordiska Länder det fruktharaste, och dubbelt bättre, i anseende till sina förträffliga åkrar, än

weet, Bade med huus, ööl, bröd och maat. Man skal ther meer för Guds skuld faa, Än i androm Landom för Penninga naa. —

The torfve ej hämpta aff främmande Landa, Til dryck eller föda nakre handa, korn, fää, smör, och sviin hafva the nogh heem til sin; Ther görs nogh Silff, bly, järn och koppar, som föres Utländz i stora hopar.

*) *Historia Olai Magni* Lib. XVII. Cap. XVI. A Svetia et Gothia quot annis plena navigia equorum in Germanicis oris venditorum exportantur; quod eo lucrosius fieri cernitur, quo facili pretio, aut ferum commutatione emuntur et deportantur.

***) *Nicolaus Bellus* Tom. 1. p. 302. Hujus Regni (Sveciæ) opes consistunt in copia

Norrige *). Att en myckenhet Spannmål och ansenliga poster af andra matvaror i Trettonde Århundradet ifrån Sverige utfördes till Gottland, bevises ovedersägligen genom de af Konung MAGNUS år 1276 för Visby Stad utfärdade Privilegier. Förbunden med Riga och Hansestäderna åren 1312, 1320, 1336, 1343, 1352, 1353, 1361 och 1396 med flere, hvarigenom Tullfri utförelse af Spannmål beviljas, vittna äfven att Sverige den tiden ägde öfverflöd på denna vara. Om häraf finnes att Jordbruket varit våra Förfäders förnämsta yrke, är lika säkert att, under dåvarande frihet, Slöjder och Handtverk blifvit drifne till den höjd, som behofvet fordrade, och den grad af upplysning och kunskaper, hvartill förfäderne hunnit, medgaf. Alla nödvändige Handtverkare, såsom Guldsmeder, Koppar-

annonæ, quæ summe abundat et adeo dives est, ut nulla Europæ Regio illam superare existimetur.

*) *Gerardi Mercatoris et Hondii Meditationes Cosmogr. impressæ Amstelodami 1652. p. 96. Regio (Svecia) omnium est aquilonarium fertilissima, agrum habet uberem — Creditur duplo superare Norvegiam fertilitate agreque bonitate.*

slagare, Gjutare, Kjettilmakare, Bösse-
smeder, Vandtmakare, Skomakare och
Skräddare med flere bodde öfverallt
på landet tillika med Bonden. Och hu-
ru stor deras myckenhet varit kan sluta
deraf, att, ehuru de i följd af vid-
tagna Tyska Skrå- och Monopoliska
Författningar varit i nära 200 års tid ja-
gade, förföljde och drifne från hus och
hem, likväl så många dylika Handtver-
kare ännu under Konung GUSTAF II
ADOLPHS regering funnos kvar på
landet, att hela Svenska armén till
större delen försågs med Bössor, Har-
nesk, Vadmal och Skor m. m. ur de-
ras verkstäder. Hvar Bonde idkade mer-
endels några handtverk, och Svenskar-
ne i allmänhet ägde, efter hvad en ut-
ländsk Författare sig yttrat, säkert mer
industri och tilläfventyrs äfven mera
snille än Tyskarné, emedan hvar Landt-
man förstod nästan alla Handtverk och
Mekaniska Konster *).

Utan

*) *Gerardi & Hondii Meditationes* p. 97.
Sueci, si cum Germanis conferantur, in-
dustriæ certe ingeniique fortasse plus ha-
bent, utpote quovis eorum rustico omnia
pene opificia artesque mechanicas callente.

Utan frihet i handel skall dock Näringsfriheten i öfrigt blifva utan verkan.

En Jordbrukare, Handverkare, Slöjdekare eller Fabrikant frambringa vanligen af en viss vara en myckenhet, öfverstigande hans egen förbrukning. Alla hafva behof af hvarandras varor för att antingen kunna lefva eller äga sådana bekvämligheter, som göra lifvet nöjsamt. De äro således nödsakade att förskaffa sig alla andra förnödenheter, genom utbyte af hvad en hvar tillverkar af en viss vara utöfver eget behof, emot andra för honom nyttiga eller nödiga varor.

Föreställom oss en man, försedd med allt hvad som fordras för att drifva en Fabrik, nemligen konst och kapitaler, lefvande ibland ett folk, som, med undantag af de nödvändigaste lifsmedel, ej kan frambringa några varor; hvad skall han göra med sina tillverkningar? Han kan endast därför köpa de för honom nödiga lifsmedel, och således sträcker han icke sin Fabriksdrift utöfver detta behof; men om landets produkter blifva flerfaldige och ö-

kade, då kunna alla hans tillverkningar utbytas emot varor af åtskilliga slag, och begäret att njuta samt att samla förråder, tillräcklige att deraf äga framtida utkomst, skall uppmuntra honom till högsta möjliga flit och utvidgande af hans handtering.

De utbyten, som Jordbrukare och Tillverkare af varor i allmänhet kunna göra af deras vara emot andras, öppna för dem utvägar till hvad vi kalle af-sättning. Ju lättare denna är, ju mera lifvas arbetshägen.

Men härvid skulle dock en svårighet möta.

Knifsmeden går till Bagaren, och, för att erhålla bröd, erbjuder honom knifvar, men Bagaren är förut dermed försedd; han behöfver i stället en klädning; för att få den skulle han gerna gifva bröd åt Skräddaren, men Skräddaren har ej behof deraf, han skulle vilja hafva kött; och så vidare.

Till afhjelpande af denna svårighet har man allmänneligen antagit en vara, som med lätthet kan utbytas emo

alla andra. Denna vara kallas Penningar. En hvar, som har något att afsätta, emottager den gerna i utbyte emot egna varor, emedan han är säker att derföre kunna anskaffa sig af andra sådana varor, deraf han sjelf äger behof.

Utbyte af varor emot penningar, eller af de sednare emot varor, kallas egentligen Handel.

I äldre tider var den inrikes handeln fullkomligen fri; en hvar kunde hvar, huru och när som helst sälja egna och köpa andras varor. Men sedan Städerna år 1519 blefvo ett särskilt RiksStänd, hafva till deras förmenta fördel flere handeln tryckande Författningar och Privilegier blifvit tid efter annan viddagne och beviljade.

Att anföra de nästan otaliga och efter hvar enda Stads olika läge och intresse skiljaktige tvångsförfattningar för Allmogen i hvar Landsort i förnämde afseende, blefve lika svårt som öfverflödigt.

För ändamålet torde det vara tillräckligt att anmärka endast några me-

ra allmänna och hufvudsakliga förbud emot fri inrikes handel. Genom Kongl. Mandatet d. 4 April 1546 förböds Allmogen att drifva Landsköp, vid vite, första gången af 40 Marker Silfvermynt och andra gången af 100 Marker, samt tredje gången vid lifsstraff, jemte det godset, som köptes eller såldes, var förverkadt. Säden skulle så dragas ur handelsrörelsen på landet, att ingen tröskare eller arbetskarl, vid vite, fick lönas med säd. Bonden var underkastad det onödiga och odrägliga besvär, att, utan afseende på väg eller tid, föra spannmålen till Staden för att erhålla penningar till tröskarens betalning, och denne, som ej heller hade mera tid att förlora än Bonden, måste, sedan han fått penningarne, också göra en onödig och förstörande Stadsresa, för att hos Köpmannen köpa sina lifsförnödenheter. År 1555 utstakades i Riket de Landsvägar, på hvilka och de Städer till hvilka Landtmannavaror singo föras. I Kongl. Mandatet d. 11 Augusti 1580 stadgades ytterligare, att Landtmannen ej ägde rättighet sälja sina varor annorstädes än i Städerne och på Torgdagar, samt icke heller, då de mötte hvarandra på vägarne, förbyta deras

gods, och dermed fara hvar och en hem till sitt igen. Äfvensom månglare och köpmansdrängar ej var tillåtit att utresa till landsbygden, för att der upphandla Landtmannaprodukter. Ansvaret för öfverträdelse af detta förbud var likaledes förlust af varan, 40 dalers plikt och dessutom allmänt arbete vid Kronans Bergverk. År 1614 och 1617 utkommo Förbud för hela Norrbotten och Finland att, vid förlust af skepp och gods, sälja matvaror annorstädes än i Stockholm. Åren 1623 och 1628 förböds hvar Bonde i Kopparbergslagen att på landet sälja spannmål åt någon Bergsman, med mindre han förut infört spannmålen till Falu Torg, och den derstädes förtullat. År 1640 bestämdes tvenne dagar i veckan, nemligen Onsdagen och Lördagen, till torgdagar för Landtmannen. År 1647 blef NorrlandsBonden betaget att annan tid än Midsommaren försälja något slags fisk. År 1648 förböds Allmogen i Vestergötland och Vermeland att handla med hvarandra. År 1694 utfärdades förbud för alla i Skåne boende, utom Adeln och Innehafvare af Säterier, samt Borgerskapet i Städerne, att af egen afvel och på eget inbergadt hö, upp-

stilla och försälja Oxar vid 100 Riksdalers vite.

Desse Författnings esprit har ock föranledt till det i Allmänna Lagen 6 Kap. HandelsBalken stadgade Förbud emot Landsköp, derifrån undantag endast skett i afseende på hvad Landtmannen för eget behof emot egen vara tillbyter sig eller köper af andras afvel, samt köpslagen med hästar jemte kött- och fiskmånglerier.

I öfverensstämmelse med dessa ekonomiska principer blef det genom Kongl. Kungörelsen den 14 Oktober 1762 förordnad, att på hvad ställe något nederlag å landet kunde vara gjordt eller dädanefter göras, af uppköpt spannmål, öfver tillräckligt husbehof, och således skäligen pröfvades vara ärnadt till oloflig handel, skulle dermed förfaras på sätt Lagen i förenämde Balks och Kapitels 1 och 2 §. §. förmår.

Alla förenämde samt de flere i detta ämne utkomne oräkneliga Förbud och Stadganden synas, efter de till grund för desamma anförda skäl, vara gifna i afsigt, att dels utestänga

Landtmannen ifrån handel, såsom för honom hinderlig vid utöfvandet af hans egentliga yrke, Jordbruket, och såmedelst bereda dess uppkomst, dels förekomma intrång i Stadsboernes rättigheter, hvilka borde äga sin näring af handeln, derföre de utgjorde borgerliga utskylder, dels ock befordra lindrigt pris på landtmanna-varorna, hvilkas stegring i värde ansågs blifva en följd deraf att Stadsboen ej finge köpa dem omedelbart af Bonden, utan ur andra eller tredje hand. Om det än skulle medgifvas, att afsigten härmed varit god och välmenande, det vill säga, att man åsyftat allmänt välstånd, kan man dock ej nog beklaga, att de till befordrande af detta stora ändamål vidtagne utvägar varit deremot rakt stridande, och, i stället för välmåga, orsakat allmän fattigdom och uselhet.

Landtmannen, beröfvad friheten att sälja sin vara till uppköpare å landet och annorstädes än på Städernas torg, måste, oftast utan afseende på årstid, sämre eller bättre väglag och angelägnarna arbeten vid jordbruket, göra en efter olika afstånd från Städerna kortare eller längre resa, för att afsätta sin

produkt. Ankommen till Staden var han ofta nödsakad der uppehålla sig en längre tid, antingen i brist af köpare eller för att kunna betinga sig skälig betalning för varan. Resan medförde tidspillan för honom och hans dragare, samt kostnader till deras underhåll, och derunder försumrades jordbruket. Utom den billiga vinst Landtmannen borde äga i behåll för sin vara, skulle ersättningen för denna tidspillan och dessa kostnader nödvändigt öka varans pris; men samma ersättning kunde likväl icke af honom till fullo bekommas. Brist på afnämare eller sammansättningar af Städernes Borgerskap samt behof af Stadsmannavaror, skulle tvinga Bonden att, hellre än han återförde varan till sitt hem, sälja den till något underpris. Den emedertid nödvändigt uppkomna stegring i varornas värde gjorde afsättningen svårare, och bidrog således till minskande af Förbrukarnes antal, eller åtminstone af den quantité som förbrukades. Oberäknadt det vid jordbruket af Landtmannen under Stadsresorna försummade arbete, skulle åter den minskade afsättningen föranleda till minskad produktion af varor.

Att en och samma vara, änskönt såld af Landtmannen med förlust, kunde blifva dyr för Stadsboen, är här af en följd. Den förre erhöi ej full ersättning för sin tidspillan och sina resekostnader, och blef derigenom lidande. Men den sednare måste likväl betala en dryg del af samma kostnader, hvilka, om Författningarne ej inskränkt så väl Landtmannens som Stadsboernes handels- och näringsfrihet, kunnat undvikas eller ofelbart blifvit ansenligen minskade; äfvensom all ersättning för Landtmannens tidspillan och resor af sig sjelf förfallit.

I stället att alla Invånare i en By eller Socken, af hvilka en hvar blott äger att afsätta en vara, ofta af obetydligt värde, utrustade med matsäckar och foder för hästkreatur, uttåga med dessa sednare från sina hemvist, för att färdas långa vägar till Städerna att der vinna afsättning på sina varor och inköpa några egna förnödenheter, skulle en enda eller tvenne personer, hvilka derunder ej försummade andra göremål, med ett vida mindre antal hästar kunna verkställa transporten af alla dessa Landtmanna-produkter till Stä-

derna. Desse Uppköpare kunde på stället gifva Landtmannen vida större betalning för hans vara, än han skulle äga i behåll, om han varit nödsakad sjelf föra den till Staden, sedan hans tidspillan och kostnader blifvit beräknade. De voro ock i stånd att med egen vinst sälja varorna i Staden för ringare pris än Landtmannen skolat fordra, emedan transportkostnaderne, hvilka i ett land, af den vidd och med det långa afstånd emellan Städer, som Sverige, äro ganska betydliga, skulle blifva förminskade i samma förhållande, som antalet af de dermed sysselsatte personer och dertill använde dragare voro mindre.

I afseende på Spannmål, som utgör Landtmannens förnämsta produkt, har ock, efter hvad ofvanberördt är, frihet till upplag och försäljning deraf blifvit i sednare tider en hvar öppen lemnad. De i Kongl. Kungörelsen den 22 Mars 1775, hvarigenom Invånarne i vissa Provinser först erhöillo denna frihet, anförde grunder innefatta det hufvudsakliga, som till försvar af denna frihet kan sägas. De äro följande: att Åkerbruket, hvilket utgjorde förnämsta

källan till Rikets förkofring och styrka, ibland de flera hinder och svårigheter som för dess fortkomst i vägen ligga, vore på de flesta ställen i Riket be- tungadt med besvärliga transporter och inskränkta rättigheter vid Spannmåls afsättning och upphandling, hvarigenom ej allenast saknades den omtänka och de utvägar, som fordras till att af ym- niga års öfverskott samla tillgång för de svagare årens brister, utan och Spannmålsprisen blefvo ojemna, så att Landtmannen i de orter, som gemen- ligen hade Säd att aflåta, viss tid på året, särdeles om hösten, oftast för si- na penningbehof, nödgas sälja säden för så lågt pris, som ej svarade till hälften emot hvad densamma längre fram på året kostade, och deremot i de orter, som vanligen behöfde att köpa säd till inbyggarnes bergning, måste vid en mindre tillgång deraf vid- kännas odrägligt höga pris och brist på denna vara, hvilket allt nödvändigt skulle bringa Landtmannen i obestånd och hindra Jordbruket att göra jemna steg i dess förbättring och utvidgande. De välgörande följderne af denna ge- nom Kongl. Förordningen den 30 No- vember 1780 till alla Rikets Landskap

utsträckt frihet i Spannmålshandeln äro för väl kända, för att här behöfva upprepas.

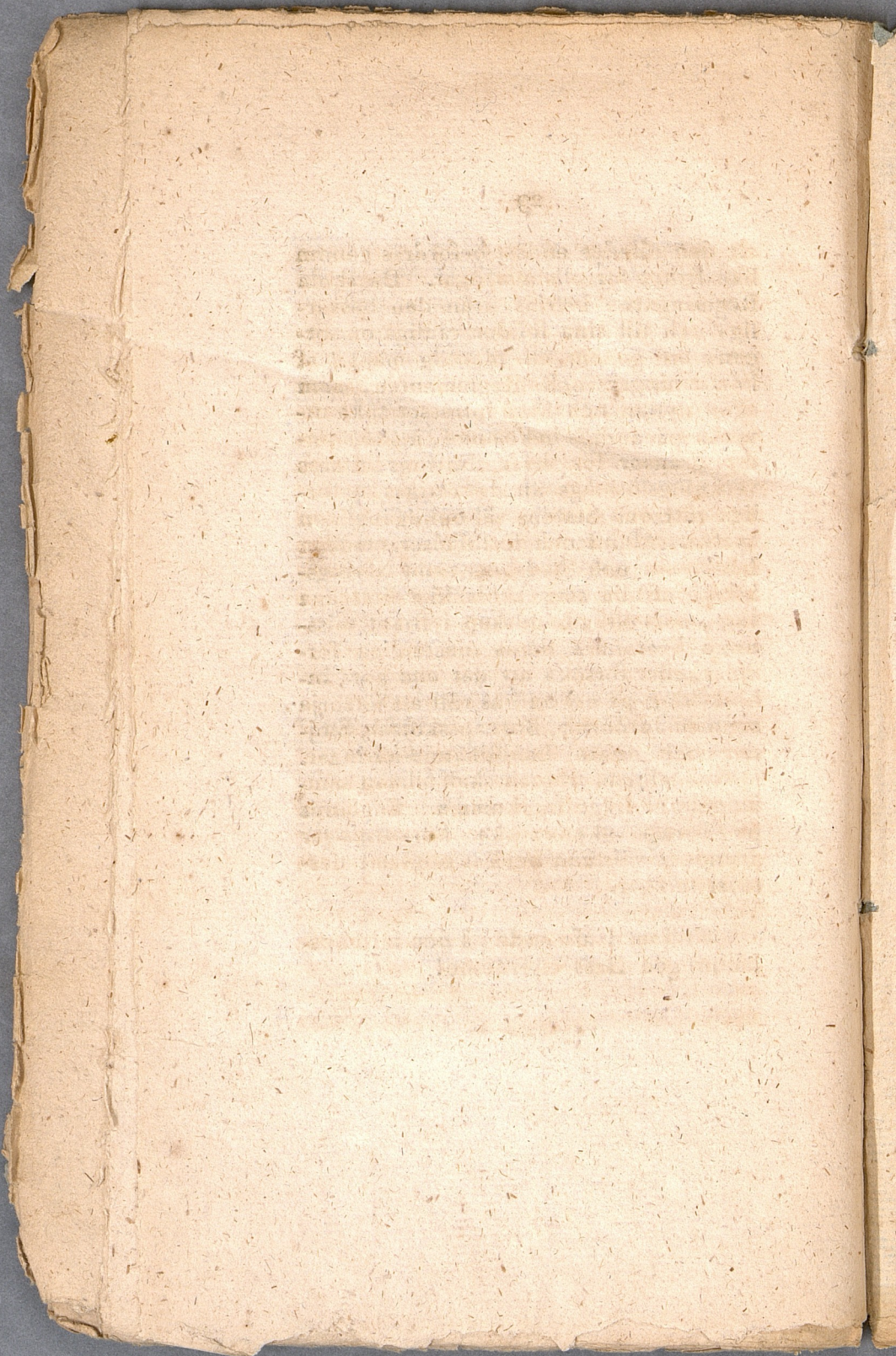
Då fri afsättning af Landtmannavaror i allmänhet blefve bidragande till ökad varumängd och lindrigare pris för Städernas invånare, samt den ökade varumängden åter hos Landtmännen väckte ett i mån deraf tilltagande behof af Stadsmanna tillverkningar och produkter, skulle Stadsboer ofelbart af dubbel anledning, nemligen minskad arbetslön och utvidgad afsättning, sättas i tillstånd att kunna tillverka flera varor och till bättre pris än förut.

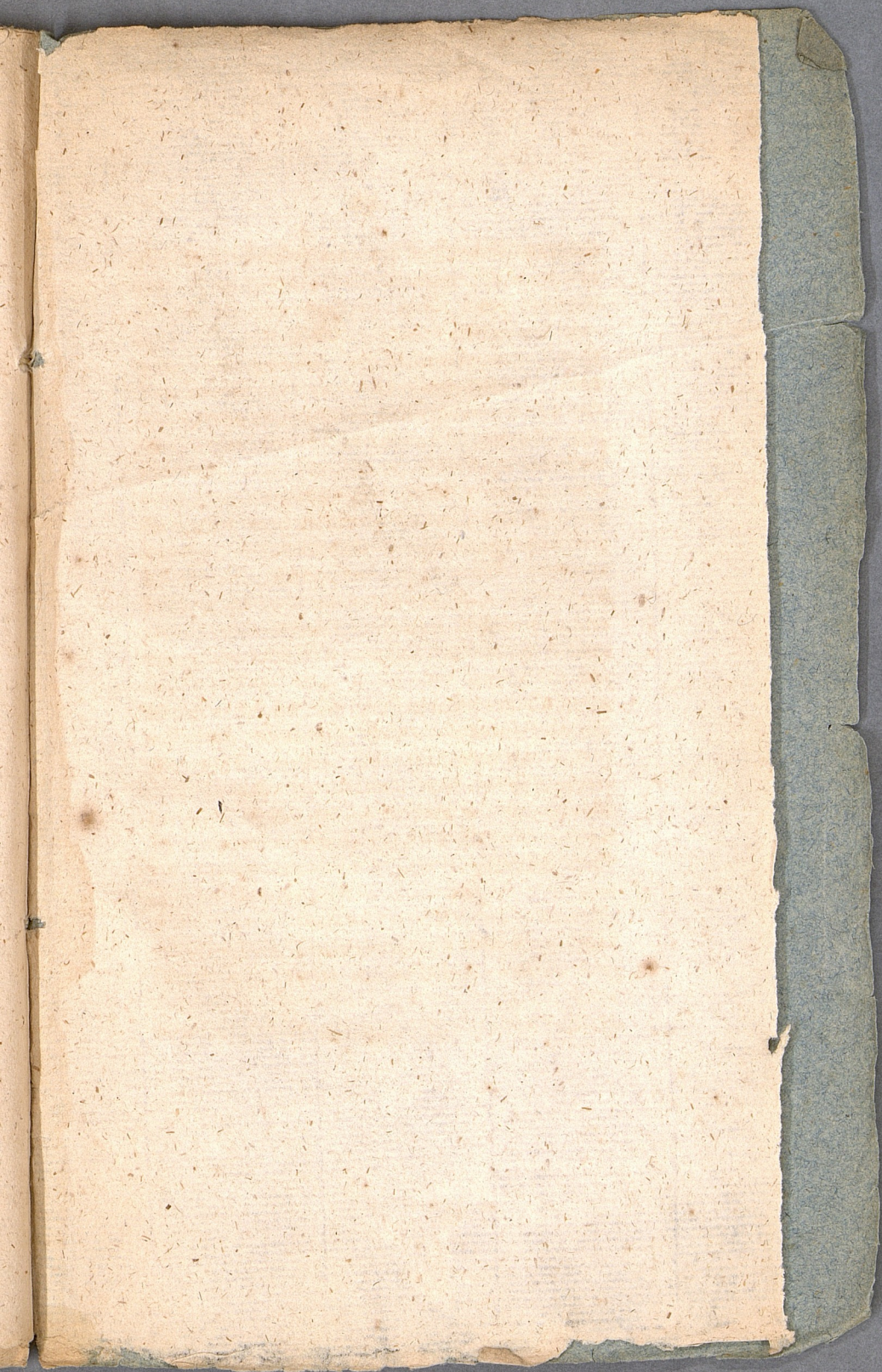
Mätte Staters Styresmän och Medborgare sjelfve inse, att alla för ett Land nyttiga näringar kunna äga bestånd, den ena utan den andras förtryck: att deremot allt tvång på en näring är orättvist och medför i mer eller mindre mån skadlig verkan på alla de öfriga: att Statens väl hvilar på beståndet af alla hufvudnäringar, såsom dess grundpelare: att, då en undergräfvades, hela byggnaden försvagas: att mängd af varor och tillverkningar af alla slag utgöra Rikens välmåga, och

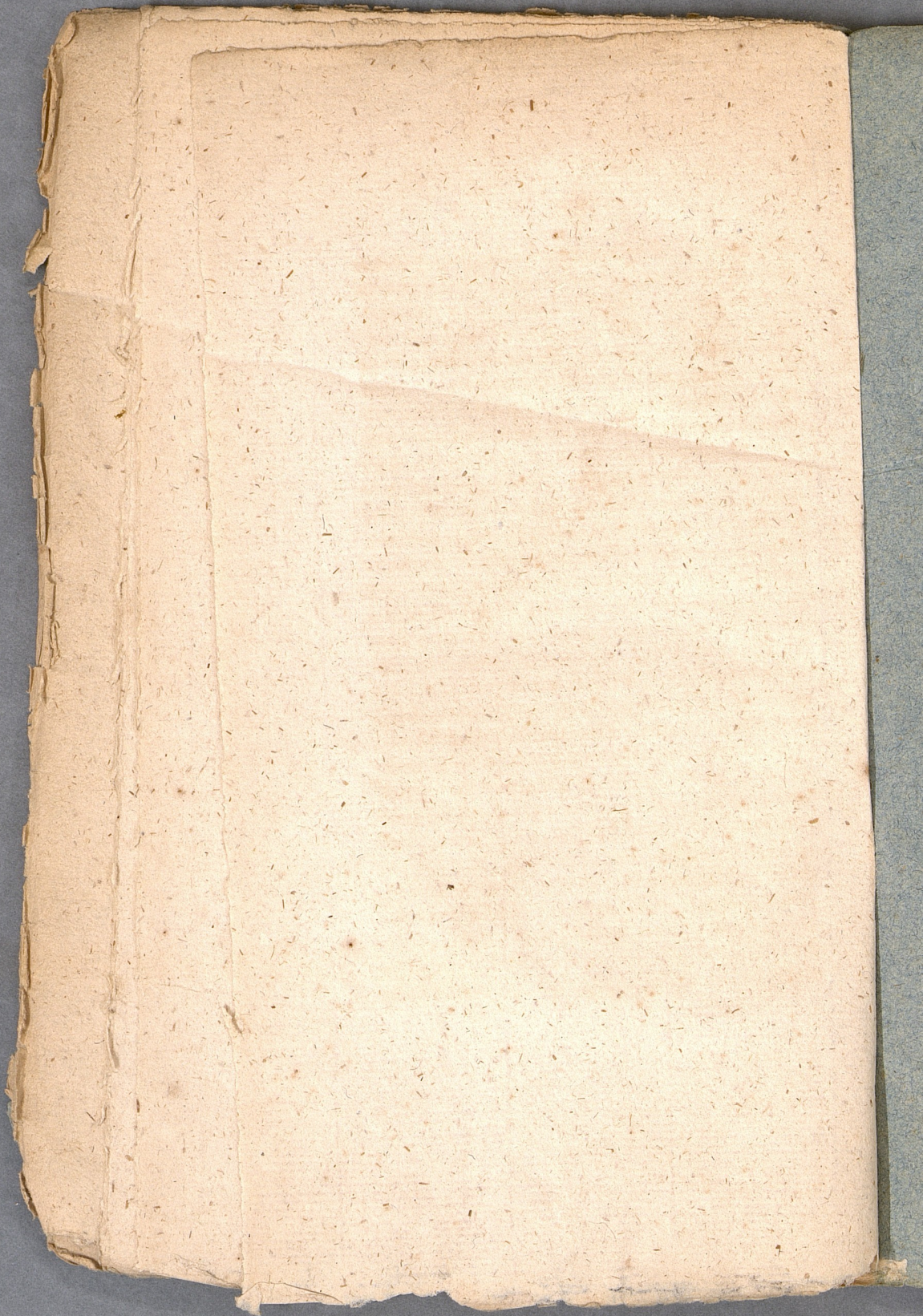
att den således endast befordras genom lika frihet för alla näringar. Då skola Regeringarne befrias ifrån den besvärliga och till sina följder vådliga omsorgen, att genom en ofantlig mängd af Författningar och Reglementen, som egna nyttan och Skråintresset söka utverka på andras bekostnad, utstaka andra gränser för hvar Näringsidkares verkningsförmåga än de öfrigas naturliga rätt och Statens väl oundgängligen kräfva. Afund och förföljelser emellan Landtmän och Stadsboer samt Näringsidkare af alla slag skola lika litet ägarum, som olika Landskap i Riket missunna hvarandra deras ömsesidiga fördelar, eller försöka att det ena göra inkräkting på det andras rätt att försörja sig med Jordbruk, Boskapsskötsel, Slöjder och andra Landtmanna-näringar. Genom allmän trefnad skall allmän samska och endrägt uppkomma. Englands på sunda ekonomiska Författningar grundade välstånd bevisar nogsamta dessa sanningar.

Följom i afseende på den inre hushållningen Dess efterdöme!

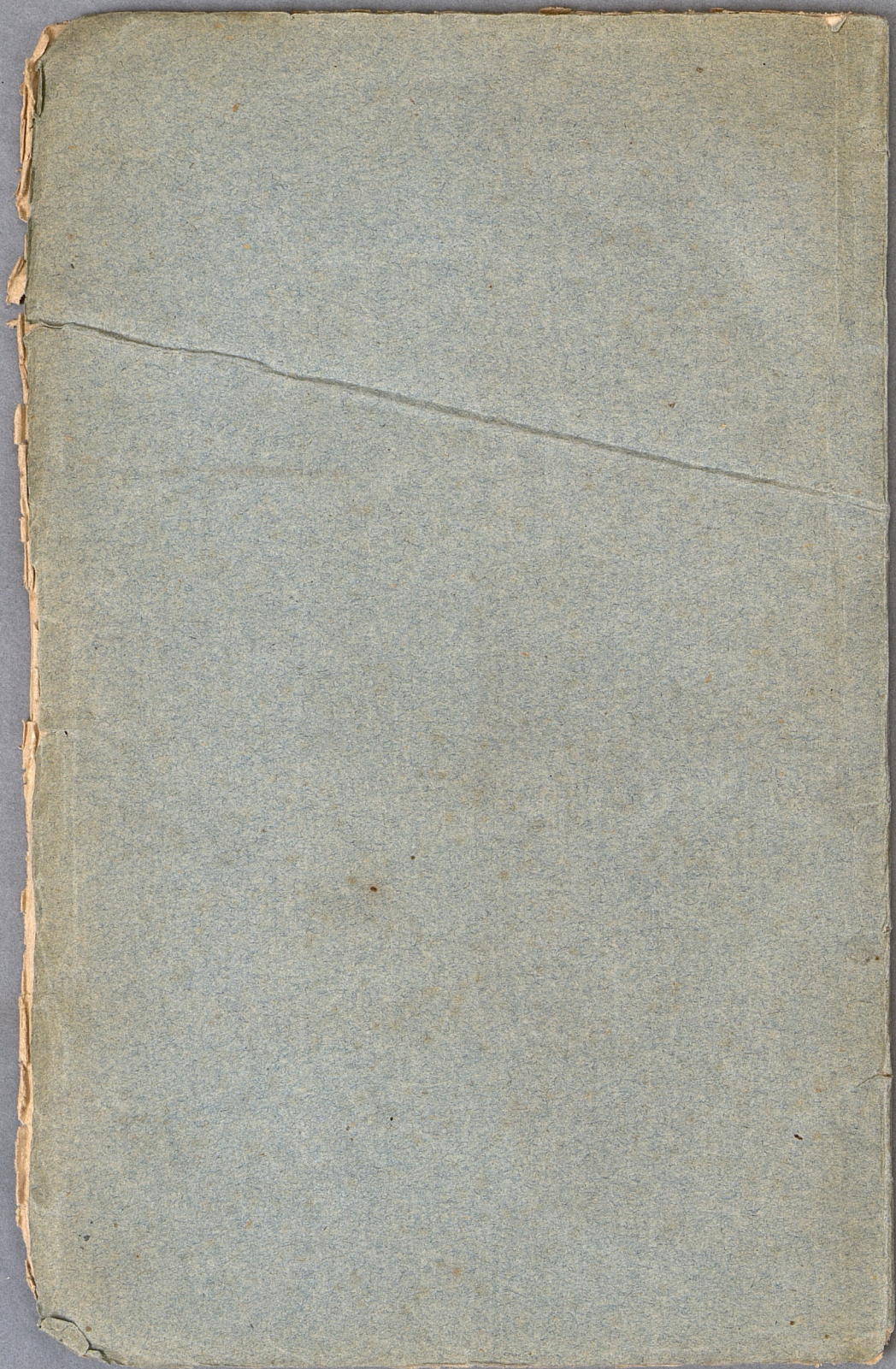

www.books2ebooks.eu